

Discrepàncies entre Berga i el rei pel domini de Peguera

Al l'Arxiu Comarcal del Berguedà es guarda un extens i molt ben conservat pergami de 70 x 56 centímetres i amb 88 ratlles de bona cal·ligrafia del qual, per alguna raó que desconeixem, se'n va tallar un fragment de l'angle inferior dret que no afecta a la integritat del text. Llegint-lo es veu de seguida que consta de dues parts ben diferenciades: En la primera s'explica el per què i com l'any 1390 es realitzà el canvi de senyoria del castell de Peguera i de les parròquies de l'Alt Berguedà que estaven sota el seu domini i les trifulgues que aquest fet ocasionà entre les tres parts implicades: el rei Joan I, que vengué el domini d'aquell territori, Ramon de Peguera, que el comprà, i la que llavors encara era "vila" de Berga, que es veié perjudicada per aquesta venda. En la segona part es narra amb tot detall els passos fets per a la definitiva transmissió de domini de les parròquies compreses en aquell territori.

1ª Part. - El rei Joan I d'Aragó que, segons diu el document estava oprimat per una urgent i extremada necessitat de diners (com passava sovint als monarques de l'època), el 12 de febrer de 1390 vengué a Ramon de Peguera (1) tot el domini directe i alodial del terme del castell de Peguera amb les parròquies de Vallcebre, Fígols, la Vadella i Cercs, terrenys que formarien la baronia de Peguera i que, en el segle XVI, s'incorporarien a la baronia i després marquesat de Gironella. Aquest document de compra-venda el redactà Bernat de Jonquera, secretari del monarca i notari públic.

Per donar compliment a aquesta venda el donzell Ferrer de Castellet, en representació de la potestat reial, en comunicà el canvi de domini als seus súbdits durant els dies 27, 28 i 29 d'abril, cedint-lo tot seguit al nou senyor, Ramon de Peguera, fet del que deixà constància el notari de Barcelo-

na, Joan de Fontcoberta. Però, poc després, la universitat de Berga espolià Ramon de Peguera d'aquestes possessions al·legant que pertanyien a la vila de Berga, segons els privilegis que tenien concedits.

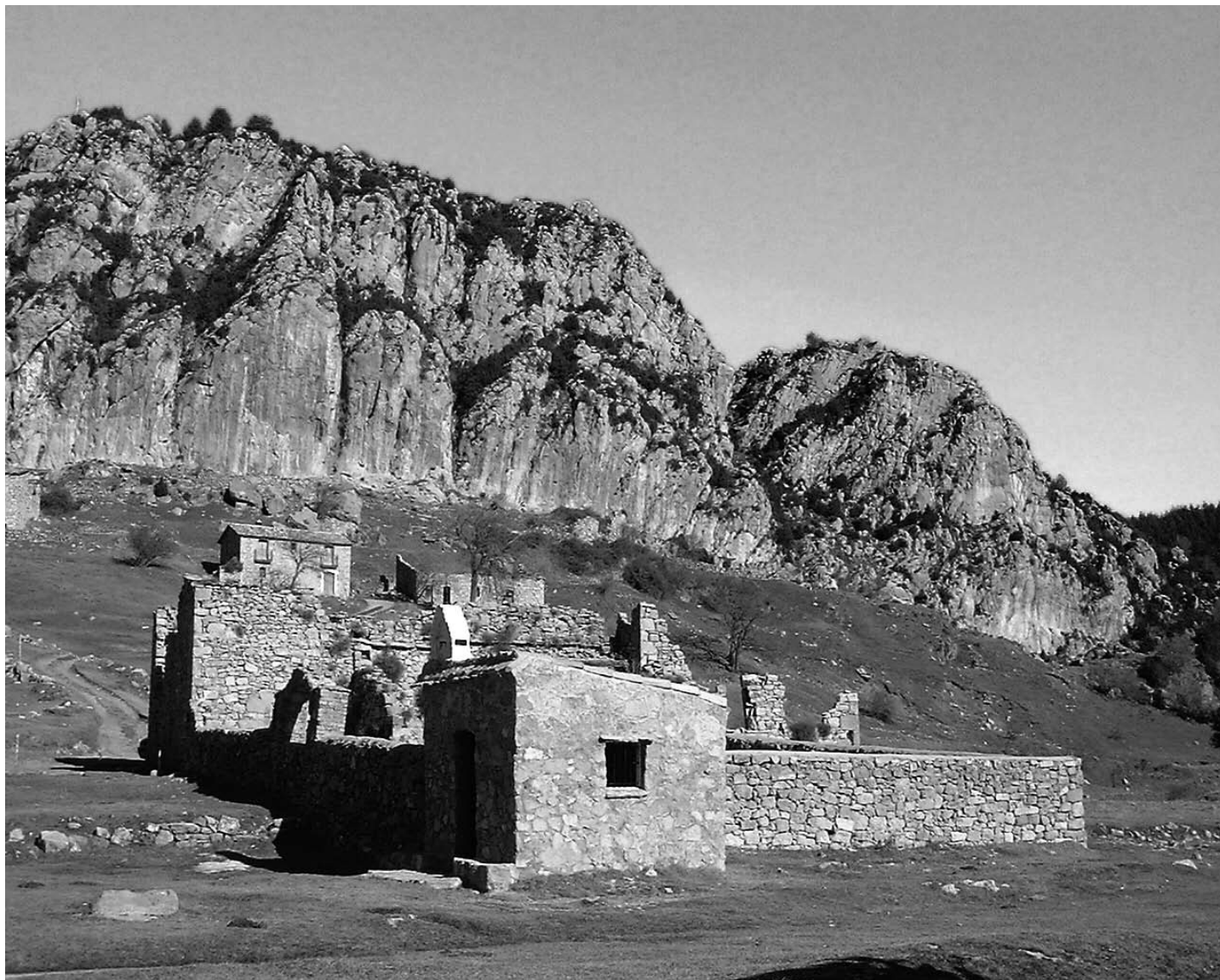
Com és lògic, Ramon de Peguera no es va quedar amb els braços plegats i recorregué al rei per informar-lo que la universitat de Berga no volia reconèixer els drets senyorialis que havia adquirit sobre Peguera, Vallcebre, Fígols, la Vadella i Cercs. Amb data 22 de setembre el rei envià una carta al sots-veguer de Berga (del qual no se cita el nom en cap ocasió) i al porter reial, Ferrer de Coll, dient-los que tornessin les possessions al Peguera, però aquests no en feien cas i, per tant Ramon de Peguera continuava insistint davant el rei. Cansat de sentir-lo, el rei feia escriure una segona carta en aquests termes:

Santa Cecilia de Fígols (RSR)

"Joan, per la gràcia de Déu rei d'Aragó, València, Mallorca, Sardènia i Còrcega, comte de Barcelona, Rosselló i Cerdanya als nostres fidels sotsvicari de Berga i Berguedà i Ferrer de Coll, porter nostre, salut i gràcia. Ha vingut a la nostra presència el nostre estimat Ramon de Peguera, militar, i ens ha demanat humilment que, com que li vam vendre a perpetuitat en lliure i franc alou el dret directe i el domini alodial, el cens o servei, la firma, fadiga i tot altre dret que teníem i havíem de tenir en el castell de Peguera, constituït dins d'aquesta vegueria, junt amb els masos, les masoveries, els homes i les dones del mateix castell; també tots els homes i dones, masos, bordes i masoveries, censos, rèdits i tots els drets que tenim en la parròquia de Sant Julià de Vallcebre, amb les seves terres i possessions amb el mer i mig imperi i tota la jurisdicció alta i baixa, civil i criminal i el seu exercici, tal com més llargament i clara consta en el document públic fet a Barcelona el dotze de febrer de l'any subscrit i tancat pel nostre fidel secretari, Bernat de Jonquera. Per manament nostre, el mateix suplicant va ser constituït en corporal possessió del que li havia venut per Ferrer de Castellet, donzell, especialment designat per nos. Però vos, dit sotsveguer, a instància de la universitat de Berga que argumentava que la venda s'havia fet en perjudici dels privilegis que els havien concedit els nostres antecessors, vau espoliar a dit Ramon de les coses predites; per això em demana que em digni fer justícia, li doni remei i el torni a la possessió d'aquestes coses.

Nós, que hem admès benignament aquesta súplica, assegurats que la venda i traspàs de possessió estava feta, vam fer cridar a vos, el sotsveguer, i a la universitat de Berga i vam escoltar tot el que vau dir i vam manar al nostre consell que fes una relació del procés realitzat, estant-hi presents totes les parts; i, després d'escoltar els advocats, vam declarar, i amb aquesta carta tornem a fer-ho a Ramon de Peguera possessor d'aquelles coses de les quals va ser separat

Peguera. (FOTO LUIGI)

sense causa; i, amb ple coneixement, us diem i manem que torneu aquell castell i parròquia al dit Ramon o a la persona que ell designi i el mantingueu i defenseu en la seva possessió. Amb això entenem que no perjudiquem pas la vila de Berga en el seu dret de propietat.

Sobre totes i cada una de les qüestions que es puguin derivar d'aquestes coses, nos també us comminem i manem que, si és necessari, feu servir tots els nostres oficials i súbdits perquè us auxiliïn donant-vos consell, ajuda i favor, sempre i quan els sigui demanat.

Dat a Barcelona el dia vint-i-dos de setembre de l'any del Naixement del Senyor mil tres-cents noranta."

Com que els representants de Berga continuaven ronsejant, el comprador tornà a insistir davant el rei qui, amb data 10 d'octubre feia redactar una tercera carta reproduint la segona i afegint-hi:

"Avui Ramon de Peguera ens ha exposat la queixa que vosaltres no heu complert el manament de la nostra carta anterior exigint-vos

que li tornéssiu la possessió de les coses que li vam vendre i que ja li havia donat Ferrer de Castellet en nom nostre... i per la disputa presentada ja heu estat requerits moltes vegades i heu recusat injustament de fer-ho, en perjudici del demandant. Per la seva súplica us diem i manem expressament que el reintegreu en la possessió d'allò que li vam vendre sota pena de mil morabetins d'or que es cobraran dels vostres béns i s'aplicaran al nostre erari, si féu el contrari; per tant, vistes aquestes lletres i apartant tota excusa frívola, repareu, poseu i retorneu a Ramon de Peguera, o a aquella persona que ell designi, en possessió d'aquelles parròquies i altres coses que també li vam vendre i de les quals ja n'hi havia donat possessió Ferrer de Castellet, i que el defenseu virilment en aquesta possessió i, si això diferiu, cosa que pensem que de cap manera fareu, i veiem al dit Ramon queixant-se a nós per aquestes coses, punirem a cada un de vosaltres de tal manera que el vostre càstig servirà d'exemple per als altres.

Dat a Barcelona el dia deu d'octubre de l'any del Naixement del Senyor mil tres-cents noranta."

Amb aquesta carta en poder seu, Ramon de Peguera nomenava procurador a Bernat de Santa Eulàlia, (2) d'Olost, perquè es presentés al sots-veguer i porter reial de Berga i els exigís el compliment immediat del manament reial; així va fer-ho i, veient aquell text tant contundent i després de fer les corresponents consultes, els dos oficials reials tornaven la contesta per escrit i hi donaven la seva conformitat el dissabte, dia 22 d'octubre. (3)

2ª Part.- Per tant, el dijous 27 d'octubre es reuniren de bon matí en el terme de Cercs, vora el camí que anava de Berga a Bagà i en el lloc anomenat coll dels Xoriguers, Jaume Galceran, escrivent jurat, substituint a Berenguer de Trasserres, notari de Manresa; Ferrer de Coll, porter reial, encarregat de fer el traspàs de senyoria en nom del rei; Bernat de Santa Eulàlia, a qui Ramon de Peguera havia nomenat procurador; i els testimonis Joan Jaufred, de Sant Amanç de Pedrós, i Bernat Ferrer, alies Llarg, de Santa Eulàlia de Riuprimer.

En aquell indret ja els esperaven Pere de

Vallcebre. (FOTO LUIGI)

Cercs, Arnau d'Area, Francesc de Palauet i Guillem d'Esteve, habitants de la parròquia de Cercs, i en presència seva, el porter reial va donar a Bernat de Santa Eulàlia un dogal i una destral de dos talls en senyal de senyoria i, amb veu forta, va comunicar als habitants de Cercs allí presents, en representació de tots els altres de qualsevol sexe, estat o condició que fossin, que des d'aquell moment, havien de respondre de tots els censos i rèdits, del mer i mig imperi, del domini alodial i de tots els altres drets no al rei sinó a Ramon de Peguera, a qui haurien de sotmetre's, obeir i respondre davant la llei; i, en aquell mateix moment els va deslliurar i absoldre de totes les obligacions que tenien amb el rei.

Acte seguit, i en senyal d'haver-se traspassat el domini, manà que s'aixequessin unes forques de fusta en aquell lloc, en les quals s'hi penjà un dogal; llavors Bernat de Santa Eulàlia, en nom de Ramon de Peguera, va dir que en prenia possessió amb ànima i cos i va demanar i requerir a l'escrivent que en redactés un o més documents públics perquè en quedés constància. La comitiva continuà cap a Sant Salvador de la Vadella, dins el terme del castell de Peguera, i parà a l'entrada d'una casa o hostal situada al costat del camí que anava de Berga a Bagà i habitada per Arnau Benet; Ferrer de Coll, el porter reial, va comunicar a ell, en nom de totes les persones que vivien en aquell lloc que, en endavant, tinguessin a Ramon de Peguera i els seus com a senyors dels drets que, fins el moment de la venda, hi tenia el rei; i va donar a Bernat de Santa Eulàlia, com a representant del Peguera, una destral de dos talls i un dogal i va fer aixecar forques de fusta en un puig, anomenat de Vilallonga,

a sobre el riu Llobregat, dins la parròquia de Sant Salvador; i en la forca hi penjaren un dogal. Així en prenia possessió Bernat de Santa Eulàlia i en feia aixecar acta per l'escrivent del notari.

Llavors es dirigiren cap a Santa Cecília de Figols fins arribar a la casa o fortalesa de Figols, on vivia Pere Udó i a ell, com a representant dels altres llogarrencs, comunicaren el canvi de senyoria. I, mentre Ferrer de Coll donava a Bernat de Santa Eulàlia el dogal i la destral de dos talls, feien aixecar forques en el lloc anomenat Coma Batallera, prop la devesa d'en Codo. També aquí posaren un dogal sobre les forques i feren aixecar acta a l'escrivent del canvi de senyoria.

El viatge continuà cap a l'església parroquial de Santa Maria de Vallcebre, prop de la qual trobaren Pere Bonet a qui informaren del canvi de domini i que, en endavant, no tindrien per senyor del territori al rei sinó a Ramon de Peguera. Com en els altres llocs el porter reial donà a Bernat de Santa Eulàlia un dogal i una destral, mentre feien aixecar forques vora un camí del costat de l'església i l'escrivent prenia nota dels fets.

Com que se'ls devia fer tard(4), no anaren pas fins al castell de Peguera sinó que, trobant a Bernat Ros vora del seu mas, l'escolliren perquè representés totes i cada una de les persones de qualsevol estat, sexe o condició que vivien i habitaven en el terme del castell de Peguera; a ell comunicaren que, en endavant, Ramon de Peguera i els seus hereus serien els senyors dels drets que, fins aquell moment, el rei tenia sobre el territori i que a ell s'haurien de sotmetre, obeir, respondre de les seves accions i pagar els drets senyorials; Bernat Ros va contestar que aquestes coses li eren plaents.

Després de redactar en forma pública aquest llarg document, el signaren per donar-ne fe l'escrivent, Jaume Galceran, i el notari de Manresa, Berenguer de Tresserres. Així es donava fi a aquell conflicte.

Notes

1. Segons la G.E.C., volum 11, pàg. 404, els Peguera eren un "Llinatge de cavallers, després nobles, els orígens del qual són obscurs. Sembla que originàriament eren castllants del castell de Peguera pels Berga que, a llur torn, el tenien pels comtes de Cerdanya. Al principi del segle XII apareix documentat Hug de Peguera, pare de Ramon de Peguera (1124). Per compres fetes als Berga, esdevingueren senyors d'importants béns i d'un palau a la vila de Berga entre 1148 i 1190 (consten com a senyors de Berga en aquest temps Hug de Peguera, el seu fill Ponç de Peguera i el seu nét Berenguer de Peguera). El 1190 aquest darrer Berenguer vengué els seus béns i el palau a la vila de Berga a Pere Segons la G.E.C., volum 11, pàg. 404, els Peguera eren un "Llinatge de cavallers, després nobles, els orígens del qual són obscurs. Sembla que originàriament eren castllants del castell de Peguera pels Berga que, a llur torn, el tenien pels comtes de Cerdanya. Al principi del segle XII apareix documentat Hug de Peguera, pare de Ramon de Peguera (1124). Per compres fetes als Berga, esdevingueren senyors d'importants béns i d'un palau a la vila de Berga entre 1148 i 1190 (consten com a senyors de Berga en aquest temps Hug de Peguera, el seu fill Ponç de Peguera i el seu nét Berenguer de Peguera). El 1190 aquest darrer Berenguer vengué els seus béns i el palau a la vila de Berga a Pere de Berga". Sembla que en aquella data es traslladaren a Manresa, d'on esdevingueren una de les principals famílies de Berga". Sembla que en aquella data es traslladaren a Manresa, d'on esdevingueren una de les principals famílies
- (2) Els poders notariais foren conferits per Ramon de Peguera al seu súbdit, Bernat de Santa Eulàlia, el dia 20 d'octubre segons el document públic redactat per Berenguer de Tresserres, notari de Manresa, amb autoritat per tots els territoris del rei d'Aragó.
- (3) Aquest document el redactà l'escrivent Guillem d'Escuder en nom de Pere Santamària, notari públic de Berga per autoritat de Pere de Cases, vicari perpetu de Santa Eulàlia en aquella data, i fins i tot feia constar l'hora que es va fer, "quasi hora nona", és a dir, cap a les tres de la tarda.
- (4) Cal fer notar que en el primer traspass de sobirania, realitzat entre el 27 i el 29 d'abril d'aquell any, hi esmerçaren tres dies, i tant per la categoria dels personatges que hi intervingueren (Ferrer de Castellet, donzell, en nom del rei; Ramon de Peguera, el comprador i Joan de Fontcoberta, notari que havia vingut expressament de Barcelona) com per les cerimònies realitzades, devia ser molt més solemne. En aquesta segona ocasió van fer en un sol dia tot el recorregut de la baronia de Peguera sense, però, que arribessin al poble i castell del mateix nom.